

Bécs Krisztina–Csőke Andrea–
Gyenge Magdolna–Mátyus Imre

A közraktározás

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó,
Budapest, 1996. 232 p.

A közraktározás során az áru tulajdonosa – az értékesítés előtt – pénzügyi forráshoz jut. Így átmeneti értékesítési nehézségei nem akadályozzák gazdálkodását; az áru szakszerű tárolása pedig biztosítja, hogy az áru megmaradjon eredeti állapotában az értékesítésig. A nyújtott pénzügyi forrás mögött tehát árufedezet áll, s ezért a hitelvizsgálat sokkal egyszerűbb, mint a szokásos banki hitelnél. Hitelezőként nem csak bank, hanem bármely más vállalkozás is szóba jöhet; a zálogjog érvényesítése a szabályok szerint történik.

A közraktározás intézménye nem újkeletű: már az ókori Babilonban, Egyiptomban és Rómában is működött elsősorban közlelmezési célokat szolgálva az éhínség megelőzésére. Hasonló célból később Oroszországban, Poroszországban és az Osztrák-Magyar Monarchiában az uralkodók alapítottak közraktárakat. A mai értelemben vett közraktárak elődei (dockok) a korai kapitalizmusban Belgiumban, Hollandiában és Angliában jelentek meg, s ezek – az áru elhelyezése mellett – már előlegezéssel is foglalkoztak. A XIX. században a közraktározás intézménye tovább fejlődött, a közraktárak Francia- és Németországban, majd az Amerikai Egyesült Államokban is megjelentek.

A közraktározásnak Magyarországon is jelentős előzménye van; az 1875. évi XXXVII. tc. (a kereskedelmi törvény) részletesen szabályozta a közraktározási tevékenységet, a közraktári ügyletre és a közraktárjegyre vonatkozó legfontosabb előírásokat. A második világháború után – megfelelő intézményi rendszer hiányában – ez a jogintézmény lényegében nem működött. Tényleges közraktári ügyletekről csak a nyolcvanas évek végén és a kilencvenes években beszélhetünk. Főleg a mezőgazdasági termények közraktározása alakult ki, de ma már ipari termékeket is közraktározunk. A gyakorlatban kialakultak a közraktározási tevékenység jogi és intézményi feltételei, de mindenképpen szükség volt a

törvényi szabályozásra is. Az ezirányú igények kielégítésére az Országgyűlés megalkotta a közraktározásról szóló 1996. évi XLVIII. törvényt „az áru- és pénzforgalmi viszonyok fejlesztése, a termelés hiteligenyeinek jobb kielégítése, a közraktári tevékenység és a közraktárak működésének szabályozása érdekében.”

A Csőke Andrea szerkesztésében megjelent kézikönyv szerzői részletesen ismertetik az új törvényben szabályozott megoldások indokait, a rendelkezéseknek más jogszabályokkal való összefüggéseit s a közraktári jegy elszámolásának előírásait példák segítségével. Rámutatnak arra, hogy a közraktározás a rövid lejáratú forgóeszköz-hitelezés egyik – jól bevált – eszköze. A rövid lejáratú hitelezés garanciája, hogy az értékpapírként forgatható közraktári jegy kiállításával lehetőség nyílik az áru elzálogosítására. Megismertetnek a közraktározás sokoldalú előnyeivel, amelyek a gazdálkodók érdekében a piacsabályozásban semmiképpen sem hanyagolhatók el. A közraktározásról szóló törvénynek éppen az a célja, hogy a közraktározás fontos szerepet tölthessen be a piaci intézményrendszerben.

Az új törvény szerint a közraktár részvénytársasági formában működő gazdálkodó szervezet s csak névre szóló részvényeket bocsáthat ki. A közraktárban áru megőrzésre letétbe helyezhető közraktározás céljából. Működését a felügyeletét ellátó ipari és kereskedelmi miniszter engedélye és az Állami Bankfelügyelet egyetértése alapján kezdheti meg és folytathatja, amennyiben megfelel a törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek. A közraktározási tevékenység alapja a közraktári szerződés, mely tartalmazza a szerződés időtartamát, a teljesítés helyét, az áru megnevezését, minőségét, mennyiségét, értékét, a raktári elhelyezés módját, esetleges speciális kezelését és a közraktározási díjat.

A kézikönyvből megismerjük a szerződő felek jogait és kötelezettségeit, a közraktári felelősséget, valamint a közraktári jegy tartalmát és a törvény 24. § (2) bekezdésében meghatározott adatait. A közraktári jegy a közraktár által vezetett letéti könyv szelvényrészese, a letéti könyv tőkealapjával azonos adatokat tartalmazó, össze-

függő, de egymástól elválasztható két részből: árujegyből és zálogjegyből áll. A közraktári jegy vagy bármely részének átruházása forgatás útján történik; a szerzők részletesen foglalkoznak az átruházással kapcsolatos tranzakciókkal, az ide vonatkozó szabályokkal. Megtudjuk, hogy óvás akkor jöhet szóba, ha a zálogjegyen feltüntetett kölcsönt a lejáratkor nem fizetik ki a zálogjegy birtokosának s ezt az első zálogjegyforgató elismerő nyilatkozattal vagy közjegyzői okirattal megállapíttatja.

A közraktári szerződés alapján elhelyezett áru értékesítésére akkor kerülhet sor, ha az árut a szerződés lejáta után nem váltják ki, vagy az árut a megromlás veszélye fenyegeti. Az értékesítés a letevő előzetes felszólítása után történhet. A tőzsdén forgalmazott árut elsősorban a Budapesti Árutőzsdén kell értékesíteni. Árverés útján való értékesítésre akkor kerülhet sor, ha a tőzsdei szabályok ezt kizárják (pl. egyedi árunál), vagy hét egymást követő tőzsdei napon nem sikerült az értékesítés. Az árverés előkészítéséről, lefolytatásáról, a visszakereseti jog érvényesítéséről éppúgy tájékozódhatunk a kézikönyvből, mint a törvénynek a végrehajtásra, csődeljárásra és felszámolása vonatkozó rendelkezéseiről.

A közraktári törvény a közraktári jegyet a szerződés alapján letétbe vett árurol kiállított rendeletre szóló értékpapírnak minősíti, mely az áru átvételének elismerését és kiszolgáltatására való kötelezettségét bizonyítja. Számviteli elszámolása keretében megismerjük a forgóeszközök közé sorolt közraktári jegy elszámolási tennivalóit a számviteli törvény elveinek és értékelési eljárásának megfelelően.

A példák tartalmazzák a gazdasági események főkönyvi számlákra való könyvelésének a menetét. Az áru értékének megállapításáról a közraktári törvény 16. § (5) bekezdése rendelkezik. E szerint az áru értékében a közraktárnak és a letevőnek meg kell állapodnia; az áru értékét szakértő is megállapíthatja. Az így kialakított érték a kártérítési igény és (kiszolgáltatáskor) az általános forgalmiadó-fizetési kötelezettség alapja. Végül a közraktári jegy forgatásával kapcsolatos főkönyvi könyvelési tételeket és a forgatás során felmerülő problémák megoldásait találjuk a kézikönyvben a gazdasági események magyarázata kíséretében.

Egyébként a szerzők a közraktározásról szóló törvény valamennyi §-ához részletes magyaráza-

tokat fűznek, s választ adnak a gyakorlati alkalmazás során felmerülő kérdésekre. A közraktározás iránti érdeklődés egyre fokozódik, aminek legfőbb oka a gazdaságban mutakozó forráshiány; a gazdálkodók pedig keresik forrásaik bővítési lehetőségeit. A közraktározás megoldja az átmeneti hitelhiányt és a hitelezőknek is megfelelő biztosítékot nyújt. Így a közraktározás a piactgazdaságban egyre nagyobb szerephez jut; ezért a közraktározás intézményének működését a gazdasági élet szereplőinek minél szélesebb körben alaposan meg kell ismerniük. A kézikönyv ehhez nyújt számukra sokoldalú segítséget.

R. I.

Két könyv a BANKÜZLET 2000 sorozatból

(A Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó új sorozatának szerkesztője: GELLÉRT Andor)

A banküzletekre vonatkozó ismeretanyagra egyre nagyobb igény mutatkozik, hiszen a pénzügyi szektorban hazánkban mintegy hatvanezren dolgoznak. Az elmúlt időszakban alapvetően megváltoztak a banküzletek jogi feltételei, adózási kötelezettségei. Szükséges tehát, hogy a mindezekkel foglalkozó szabályok, szokások minél szélesebb körben ismertek legyenek. A sorozat könyveit gyakorlati szakemberek írják úgy, hogy egy-egy témakört részletesen átfogva minden szükséges információt megadnak; munkájukat szemléltető ábrákkal egészítik ki a könnyebb megértés érdekében. A szerkesztő és a kiadó közös célja, hogy ezek a kiadványok a gyakorlatban fontos segédeszközzé, sokszor forgatott kézikönyvekké váljanak. A következőkben a sorozat eddig megjelent első két kötetét ismertetjük.

Füleki Géza

Okmányok a külkereskedelemben, a fizetések banki lebonyolítása

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó,
Budapest, 1996. 230 p.

A könyv első részében a szerző rámutat arra, hogy a külkereskedőt fokozottan fenyegeti az ár-, áru-, kereskedelmi, fuvarozási és partnerkockázaton kívül az árfolyam- és a politikai felelősségi kockázat is. Ezért a külkereskedőnek több bi-